

De nationale test for svagsynede elever
– udfordringer, anbefalinger og inspiration

KLADDE

Indhold

En test, der tilpasser sig.....	3
Udfordringer.....	3
Anbefalinger.....	5
Forbered elever og forældre før testen.....	5
Støt eleverne under testen.....	6
Brug resultaterne efter testen.....	8
Inspiration.....	10
Mød Mette, 4. klasse.....	10
Mød Anders, 3. klasse.....	11
Notationsark: Nationale test for elever med særlige behov.....	13

KLADDE

En test, der tilpasser sig

De nationale test er it-baserede test, der tegner et øjebliksbillede af, hvad elever på forskellige klassetrin kan og ved inden for centrale områder af fagene matematik, engelsk, fysik/kemi, biologi, geografi og dansk, læsning.

Testene er obligatoriske for alle elever i folkeskolen, herunder elever på for eksempel specialskoler, dagbehandlingshjem og heldagsskoler, der opfylder elevernes undervisningsforpligtelse i henhold til folkeskoleloven.

Blinde og stærkt svagsynede elever, der er afhængige af en skærmlæser som hjælpemiddel, vil dog ikke kunne deltage i de nationale test, som de ser ud nu, da mange opgaver er baseret på grafik. Opgaver med grafik spiller en stor rolle i opgavebanken og er indarbejdet som en direkte konsekvens af det review, som opgavebanken gennemgik i efteråret 2007. Det er den pædagogisk-faglige vurdering, at opgavebanken vil tabe stor kvalitativ værdi, hvis denne type opgaver skal udelades.

For svagsynede elever er der nogle særlige udfordringer at tage højde for. Men der er samtidig vide muligheder for at tilpasse testsituationen og give eleverne en succesoplevelse: Svagsynede elever kan medbringe de kendte hjælpemidler fra hverdagen og på den måde har langt de fleste elever mulighed for at gennemføre testene på lige fod med deres seende kammerater. For elever, der anvender forstørrelsesprogram, kan det være nødvendigt at få hjælp af en lærer ved opgaver, som er baseret på et grafisk element (eksempelvis et landkort eller en figur). Disse opgaver kan være problematiske for svagsynede, da de ofte bliver utydelige og uoverskuelige, når de forstørres.

Denne vejledning fortæller både om udfordringerne og anbefalingerne og giver inspiration til, hvordan man som lærer kan forberede svagsynede elever på testen, støtte dem undervejs og arbejde fremadrettet med deres testresultater.

Udfordringer

Svagsynede elever er meget forskellige, men der er dog visse fællestræk og en række særlige tiltag, der kan lette testsituationen for eleverne.

Opdelingen af blinde og svagsynede elever sker traditionelt efter elevens visus:

6/18-6/24 (svagsynede)

6/24-3/60 (stærkt svagsynede)

6/60-0/60 (blinde)

Brøken 6/60 betyder, at det, en normalt seende kan se på 60 meters afstand, skal personen, der er svagsynet have ind på seks meters afstand for at se.

Traditionelt betragtes punktlæsende elever som blinde, selv om de har en synsrest, som måske gør det muligt at se almindelige bogstaver – selvfølgelig med stor forstørrelse. Svagsynede læser almindelig skrift ved hjælp af forstørrelse.

Brug for særlige hjælpemidler

Blinde og svagsynede elever har generelle udfordringer i forhold til at tilegne sig fagligt stof, fordi sansetabet stiller ekstra krav til tilgængeligheden i undervisningsmaterialer, undervisningsmetoder og praktiske forhold. Der er dog stor forskel på, hvilke hjælpemidler der er nødvendige i de forskellige grupper.

For svagsynede består hjælpemidlerne typisk af optiske hjælpemidler som briller, lup og kikkert kombineret med godt lys – og måske et svagsynsbord.

For stærkt svagsynede er det nødvendigt med elektronoptiske hjælpemidler (CCTV– Close Circuit TV) og computer med forstørrelse. Da eleven ikke kan se tavlen, er det nødvendigt med tavlekamera.

En gruppe elever er endelig særlig fagligt udfordret på grund af, at de ud over de ovennævnte vanskeligheder også kan have for eksempel ADHD eller generelle indlæringsvanskeligheder.

Opgaverne kan løses uden mus

De fleste opgaver er konstrueret, så de lever op til de internationale retningslinjer for tilgængelighed for mennesker med særlige behov (WCAG). Det betyder, at opgaverne også kan løses af de elever, der ikke bruger mus i hverdagen, men måske i stedet kun bruger tastaturet eller et anderledes tastatur med oplæsningsprogram.

Alle opgaver er markeret i forhold til, om de kan løses uden brug af mus. Det betyder, at læreren, når han eller hun booker tid til en test, kan vælge, om eleverne skal gennemføre en test med eller uden mus. Hvis en elev ikke bruger mus, vil han eller hun for eksempel ikke få opgaver, hvor elementer skal flyttes rundt på skærmen.

Fritagelse kan være nødvendig

Svagsynede elever vil i langt de fleste tilfælde kunne gennemføre testen. Det skyldes, at testene tilpasse sig elevernes niveau undervejs i testen, og at eleverne kan benytte alle de hjælpemidler, de kender fra dagligdagen.

En elev kan dog fritages, hvis han eller hun:

- har betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse
- ikke har tilstrækkelige danskundskaber
- er fritaget for undervisning i faget
- ikke undervises i faget, men for eksempel går i erhvervsklasse.

En elev kan fritages, hvis det vurderes, at han eller hun af en af disse årsager ikke vil kunne gennemføre testen med et resultat, der kan bidrage til at kvalificere den løbende evaluering. Det gælder også, hvis det på grund af oplæsningsprogrammets manglende oplæsning af tekst i billeder vurderes, at eleven ikke vil kunne gennemføre testen med supplerende støtte fra en lærer. Det er skolens leder, som efter samråd med eleven og forældrene kan fritage eleven for at deltage i testen. Pædagogisk-psykologisk rådgivning kan inddrages i vurderingen. Skolens leder skal sikre, at elevens udbytte af undervisningen bliver evalueret på en anden måde end med de nationale test. Der skal altså ske en evaluering af de samme områder, som testen tester.

Anbefalinger

Forbered elever og forældre før testen

Det er vigtigt, at læreren i god tid forbereder både sig selv, eleverne og forældrene grundigt på testen, så alle får den bedst mulige oplevelse.

Planlæg testen efter elevernes behov

Overvej, om testen skal gennemføres med en hel klasse, gruppevis eller enkeltvis, og om der skal være en ekstra lærer til stede, som specifikt kan støtte svagsynede elever. Tag også på forhånd stilling til, om en hjælper ved visse opgavetyper skal føre musen efter elevens anvisninger – for eksempel i ordkædeopgaver, som kræver stor præcision.

Informér elever og forældre inden testen

Fortæl elever og forældre, at:

- testen ikke er udarbejdet specifikt til elever med særlige behov, men at samme test bruges på alle folkeskoler i hele landet.
- testen skal bruges til at give mere viden om elevernes faglige niveau og målrette undervisningen til både den enkelte og klassen.
- opgavernes sværhedsgrad indretter sig undervejs efter elevernes faglige niveau. Alle elever vil få opgaver, de kan svare på, og opgaver, de ikke kan svare på. Det er meningen, fordi testen undervejs finder elevernes faglige niveau..
- særligt de første opgaver vil ofte virke svære, fordi niveauet endnu ikke er tilpasset eleven. Lærere for elever med særlige behov skal have særligt fokus på at forberede eleverne på dette.
- resultaterne bliver udskrevet i standardiseret form og udleveret til forældrene.
- resultaterne aldrig står alene, men bliver sammenholdt med lærerens øvrige viden om eleverne.
- selvom resultatet er som forventet giver testen læreren en detaljeret information om elevens udfordringer på de faglige områder, som testen tester. Læreren kan bruge dette i sin planlægning af undervisningen for den enkelte elev.

Lav klare aftaler med eleverne

Testsituationen kan være uvant for både lærer og elever – de er måske vant til at få hjælp til at klare opgaver i skolen, og læreren er måske vant til at forklare, uddybe og fortælle resultatet af en opgave med det samme i den daglige undervisning. Men rollen som underviser er forskellig fra rollen som testvejleder. Lav derfor sammen nogle klare aftaler om, hvordan eleverne kan bede om hjælp og få pauser i løbet af testen.

Afprøv opgavetyper med demotesten

På www.evaluering.uvm.dk ligger der forskellige demoudgaver af de nationale test, som lærere og elever kan prøve. Demotestene er ikke adaptive, de tilpasser sig ikke eleven, men de kan bruges til at gøre eleverne mere fortrolige med opgavetyper og særlige hjælpemidler, inden de skal gennemføre den rigtige test. Hvis eleven bruger oplæsningsprogram kan det være en god idé at prøve både demotesten med opgaver, der kan løses uden og med brug af mus. Der er enkelte opgavetyper, hvor oplæsningsprogrammet reagerer forskelligt.

Fra efteråret 2010 kan eleverne også forberede sig ved at gennemføre hver af de nationale test to gange på frivillig basis ud over den obligatoriske testgang. Det kan ske i de perioder af året, hvor der ikke er planlagt obligatoriske test. Testene kan bruges på det klassetrin, hvor de er obligatoriske, og på klassetrinnet lige over og under. De frivillige test kan bruges til at følge elevernes faglige udvikling, da det er samme opgavebank, spørgsmålene kommer fra, og samme skala, resultatet gives på.

Brug for eksempel demotesten til at gøre eleverne fortrolige med opbygningen af skærbilledet, og hvordan forstørrelsesprogram eller skærlæser opfører sig. Øv også særligt ordkædeopgaverne, hvor eleverne skal placere skilletegnet meget præcist – eller lade den personlige hjælper gøre det efter deres anvisninger.

Få styr på det praktiske

- Lav aftaler med de involverede lærere.
- Book egnede lokaler, og gør dem klar.
- Tjek, at de tekniske hjælpemidler fungerer, og at der ved testen i engelsk er både et dansk og et engelsk oplæsningsprogram åbent.
- Bed eventuelt om støtte fra skolens it-support.

Anbefalinger til den gode forberedelse

- Lad eleverne gennemføre en demotest forud for den rigtige test, så de får lov at prøve opgavetyperne sammen med deres hjælpemidler.
- Vær opmærksom på belysningen i lokalet, herunder refleksioner og blanding fra lyskilder og vinduer, og maksimer eventuelt kontrastforholdet på computerskærmen.
- Lad eleverne bruge det bord, det lys og den computer, de benytter til daglig.
- Beskriv eventuelt dine forventninger til elevernes præstationer i notationsarket på side 13.

Støt eleverne under testen

Giv eleverne særlige hjælpemidler

Ud over almindelige hjælpemidler som for eksempel kladdepapir og blyant skal svagsynede elever desuden have adgang til deres daglige hjælpemidler som for eksempel forstørrelsesprogram, lup, kikkert og eventuelt en personlig hjælper. Brug de støtteforanstaltninger, som bruges i den almindelige undervisning.

Læreren kan overveje at tilslutte en ekstra skærm uden forstørrelse, som den personlige hjælper kan bruge, for eksempel til at danne sig et overblik over skærbilledet, guide eleven mundtligt til et specifikt område eller fortælle, om eleven må bruge lommeregner i en bestemt opgave.

Observer eleverne under testen

Mens testen er i gang, er det en god idé at holde øje med eleverne og bruge notationsarket på side 13 til at skrive ned, hvordan de reagerer på testen, hvilken hjælp de får undervejs, og om den har effekt. Disse erfaringer kan være en god hjælp senere, både til at vurdere, om noget har haft indflydelse på testresultaterne, og til at planlægge næste testforløb for klassen som helhed eller for den enkelte elev.

Giv eleverne pauser og mere tid

En test kan som regel gennemføres inden for en lektion på 45 minutter, men svagsynede elever vil ofte have brug for pauser undervejs. Det skyldes, at mange bliver trætte af det intensive arbejde foran skærmen. Læreren kan vælge at tildele mere tid eller afbryde testen for at gøre den færdig en anden dag – det gøres alt sammen fra monitoreringssiden i testsystemet.

Vis opbakning undervejs

Det betyder meget for elevernes oplevelse af testen, at læreren opmuntrer dem til at give sig i kast med opgaverne, men også at læreren holder øje med, om de har brug for pause. Eleverne må gerne spørge læreren til råds, hvis de for eksempel har problemer med at forstå en opgave. Undgå dog at hjælpe med at svare rigtigt – da næste opgave blot vil blive sværere og måske ligge over den enkeltes faglige niveau.

Læreren kan i stedet hjælpe eleverne med at orientere sig på opgavesiden og guide dem ved hjælp af stikord, for eksempel spørge til, hvad en tekst overordnet handler om uden at afsløre svaret. Husk at informere andre personer i lokalet om, hvilken hjælp de må give, og hvordan de kan svare på elevernes spørgsmål.

Forstørrelse og oplæsning kan give problemer

Under testen kan svagsynede elever opleve problemer, når de skal forstørre opgaven. I for eksempel matematiktesten kan elever, der har brug for stor forstørrelse, i nogle tilfælde ikke se ikonet i højre hjørne, som viser, at det ikke er tilladt at bruge lommeregner i denne opgave. Desuden kan det i alle test ske, at svarmulighederne overlapper teksten, når opgaverne forstørres 200 procent i Internet Explorer. Det gælder de opgaver, hvor man skal indsætte ét af fire mulige ord flere gange undervejs i teksten. Problemet er udtalt, hvis eleven anvender den indbyggede forstørrelse i Internet Explorer 7, men ikke hvis eleven bruger et forstørrelsesprogram som for eksempel Zoomtext. Hvis eleverne samtidig bruger et oplæsningsprogram, kan de blive generet af alle de gange, programmet læser “parentes start” og “parentes slut”, hvilket er den måde, nogle svarmuligheder er kodet.

Brug resultaterne efter testen

Elever bliver aldrig dygtigere af at blive testet. Men de kan blive dygtigere, hvis læreren kan afkode testresultaterne og bruge dem som bidrag til at planlægge og målrette undervisningen til den enkelte elev.

Vurder resultaterne

Resultaterne viser, hvad eleverne kan, uanset hvor og hvordan de har lært det. Det er altså hverken Fælles Mål, læreren eller skolen, der testes.

Både testsituationen og hjælpemidler kan have indflydelse på elevernes resultater. Brug observationerne fra notationsarket til at vurdere kvaliteten af de enkelte resultater. Hvordan var elevernes motivation? Var der tekniske problemer undervejs? Og hvordan fungerede hjælpemidlerne?

Hvis en elev får hjælp til oplæsning i dansk, læsning, påvirker det resultaterne i profilområdet Afkodning. Det gælder dog ikke de ordkædeopgaver, hvor eleven skal sætte to streger for at dele ordet, da oplæsningsprogrammet her ikke læser andet end bogstaverne op enkeltvis. Testresultatet vil ikke fortælle så meget om elevens afkodningsfærdigheder, og denne del af testresultatet skal derfor altid tages med forbehold. Afkodningen bør i disse tilfælde evalueres på en anden måde, for eksempel med en ordlæseprøve.

Tag også højde for, om eleverne får undervisning på et lavere klassetrin end det, de er indskrevet på, og får resultater, der er beregnet i forhold til elever på samme alder i stedet for undervisningsklassetrinnet. Disse resultater vil ofte ligge under middel. Det ved den enkelte elev, forældre og lærer godt, og derfor er det vigtigt også at sætte fokus på de mange andre informationer, testresultatet giver, og på elevens progression.

Giv feedback til elever og forældre

Læreren skal formidle testresultatet mundtligt til eleverne. I samtalen kan læreren fremhæve de fagligt stærke og svage sider, og lærer og elev kan sammen opstille læringsmål og på den måde bruge testresultatet fremover.

Alle forældre skal have udleveret et skriftligt testresultat, men det fremgår ikke af den standardiserede udskrift fra computeren, om en elev har brugt hjælpemidler eller er blevet undervist på et andet klassetrin, end testen er taget på. Det kan derfor være en fordel at følge op med et mundtligt eller skriftligt supplement til forældrene (se eksempel side 12). Sæt fokus på det positive og fremadrettede i feedbacken: Hvilke opgavetyper har eleven besvaret bedst? Hvor er udviklingsmulighederne? Og hvilke tiltag bliver der nu sat i værk?

Anbefalinger til den gode dialog

- Sæt fokus på den positive feedback, men fremhæv også udfordringerne.
- Spørg til elevens oplevelse af testen – var der tid nok til at besvare opgaverne? Var eleven nervøs? Var opgaverne lette eller svære?
Fortæl, hvad testresultaterne betyder for eleven. Skal undervisningsplanen justeres? Skal der sættes nye læringsmål for eleven? Eller bekræfter resultatet, at kursen er rigtig?

Brug resultaterne i undervisningen

Testresultaterne kan blandt andet bruges til at planlægge undervisningen på nye måder, så den for eksempel udfordrer eller støtter den enkelte elev. Testresultater kan også være udgangspunkt for at danne nye hold og grupper eller indgå i overvejelserne om de fremtidige læringsmål for den enkelte elev og klassen som helhed. Hvis eleverne tager testen flere gange, kan læreren desuden følge med i deres fremskridt på de forskellige profilområder.

KLADDE

Inspiration

Mød Mette, 4. klasse

Mette er stærkt svagsynet med en visus på 3/60 og skal gennemføre den nationale test i dansk, læsning i 4. klasse. Mette går i en almindelig klasse, og i hverdagens undervisning bruger hun hjælpemidler som CCTV med tavlekamera, pc med forstørrelsesprogrammet Zoomtext, syntetisk tale, lydbøger og forstørrede tekster og billeder. Hun læser langsommere på grund af den store forstørrelse, men læser og staver alderssvarende. Hun er begyndt at bruge pc og træner 10-finger-blindskrift.

Demotesten giver tryghed

Forud for testen prøver Mette og hendes hjælper demotesten, for at se hvordan opgaverne vises på skærmen med den forstørrelse, Mette ønsker. Hun træner også, hvordan hun kan markere svar, hvordan hun navigerer i tekst og svarmuligheder på skærmen, og hvad der sker, hvis hun bruger musen og skal hente svar uden for det nuværende skærmbillede.

Pc'en udfordrer

Mette er endnu ikke så vant til at bruge pc, og under testen bliver det tydeligt, at hun har brug for den personlige hjælper, som støtter hende, når hun mister orienteringen på skærmbilledet. Mette får lidt længere tid til at gennemføre testen, men har ellers et testforløb, der svarer til de andre elevers.

Stor faglig spredning i klassen

Efter testen kigger læreren på klassens testresultat, der viser en stor spredning. Derfor vælger læreren at arbejde med holddannelse på forskellige niveauer. Læreren inddeler klassen i læseværksteder for at fremme den enkelte elevs læsefærdigheder med udgangspunkt i elevens forudsætninger. Mette deltager i værksted 3, hvor hun kan arbejde med tekstforståelsen, som var det profilområde, hun havde sværest ved. Desuden kan hun fortsat øve 10-finger-blindskrift på pc'en.

Værksteder dannet ud fra de nationale test

Værksted 1 om afkodning

- Frilæsning, højlæsning (to og to) og varierende arbejde med bogstavernes lyde.

Værksted 2 om det visuelle (billeder).

- Ordlotteri, vendespil og små sætningsøvelser. Eleverne læser tekster og skal efterfølgende lave en tegning, der passer til teksten.

Værksted 3 om genrer

- Eleverne læser tekster i forskellige genrer og taler om genretæk. Eleverne fortæller og/eller skriver små historier i en bestemt genre valgt af læreren.

Værksted 4 om teksters opbygning (komposition)

- Eleverne arbejder med fortællingers indledning, midte og afslutning ud fra skrivemodellen "fisken". Eleverne læser, fortæller og skriver små historier og lærer, at historier har mange lag.

Mød Anders, 3. klasse

Anders er svagsynet, farveblind og med en visus på 3/18-3/24. Han skal gennemføre den nationale test i matematik i 3. klasse. Til hverdag har Anders brug for ekstra lys, svagsynsbord, let forstørrede materialer, lup og kikkert og klarer sig derudover alderssvarende i både læsning og matematik.

Farverne driller

Forud for testen får Anders lov til at prøve demotesten, så han kan undersøge, hvordan opgaverne bliver vist på skærmen, og hvordan han navigerer i tekst og svarmuligheder. Det viser sig, at han indimellem har vanskeligheder med at afkode billeder, hvis farverne spiller en vigtig rolle for forståelsen. Under den rigtige test spørger Anders sin lærer, hvis der er noget, han er i tvivl om, hvilket giver ham et trygt testforløb.

Anders' testresultat viser, at han klarer profilmråderne Matematik i anvendelse og Tal og algebra over middel, men profilmrådet Geometri under middel. Det undrer læreren, og derfor kigger han nærmere på testresultatet og oversigten over Anders' besvarelser af opgaverne.

Nærlæsning viser en tendens

Læreren kan se, at Anders inden for profilmrådet Geometri er stærk i beregninger, men svag i flytninger, mønstre og symmetrier. Han sammenligner Anders' besvarelse af forskellige opgaver, men er opmærksom på, at nogle opgaver er svære, hvilket kan være forklaringen på en tendens: Hvis Anders svarer rigtigt på to lette opgaver i beregninger og forkert på to svære opgaver om mønstre og flytninger, betyder det ikke nødvendigvis, at Anders har lettere ved beregninger.

Noget tyder på, at det er opgaver med grafik, der har voldt Anders problemer, men om det skyldes grafikken i testen eller faglige illustrationer i faget generelt, vil læreren gerne undersøge nærmere. Han beslutter sig derfor for at observere Anders, mens han arbejder med illustrationer på skærm, på papir og i hånden, for at afgøre, om forskellene skyldes Anders' matematiske færdigheder eller hans synshandicap. På hjemmesiden www.fi.uu.nl/rekenweb/en/ findes en række interaktive aktiviteter, som Anders kan arbejde med, mens hans lærer observerer ham. Hjemmesiden kan også bruges til at træne Anders og de andre elever i at løse opgaver på computeren.

Orientering af forældrene

Læreren har før testen sendt et brev til alle forældre sammen med orienteringsbrevet til forældrene fra Skolestyrelsen. Her har læreren orienteret om, at nogle elever bliver undervist på et andet niveau end det, deres alder svarer til, men at alle deltager i testen, da den tilpasser sig hver elev. Han sender testresultatet hjem til forældrene sammen med et kort brev.

Eksempel på et supplerende brev til resultatudskriften

Testresultaterne viser, at Anders klarer sig meget flot i både tal og algebra og matematik i anvendelse, men også, at han har store vanskeligheder med de opgaver i geometri, der indeholder flytninger, mønstre og symmetrier.

Jeg vil i den kommende tid undersøge, om Anders' problemer skyldes grafikken i testen eller faglige illustrationer i faget generelt. Derfor vil jeg observere Anders, mens han arbejder ved en skærm i matematik.

Vi kan tale mere om, hvordan resultatet af mine observationer ser ud, til næste skole-hjem-samtale den 15.03. Der vil jeg også kunne give jer adresserne på nogle hjemmesider på internettet med it-matematikopgaver, som Anders kan øve sig på.

Notationsark: Nationale test for elever med særlige behov

Elevens navn:

Dato for testen:

Fag	Klasse	Fag	Klasse
Dansk, læsning		Biologi	
Matematik		Geografi	
Engelsk		Fysik/kemi	
Dansk som andetsprog			

Særlige forhold, som har betydning for elevens testresultat, for eksempel

Arbejdsro i lokalet	
Computer og hjælpemidlers funktionsduelighed	
Personlige forhold på testdagen	
...	

Hjælpemidler

Præciser, hvilke hjælpemidler der er til rådighed, for eksempel

- Ekstra tid: 15 minutter
- Oplæsningsprogram: cdord 6
- Personlig assistance: Stine Hansen, speciallærer.

Iagttag, og noter:

- om eleven rent faktisk bruger hjælpemidlet.
- hvordan hjælpemidlet virker, hvordan en eventuel personlig assistance har fungeret, og hvad der er givet hjælp til.

Vurder iagttagelserne, og noter den pædagogiske konsekvens af hjælpemidlerne.

Hjælpemiddel	Er stillet til rådighed	Iagttagelser under testen	Konsekvens af dette
Ekstra tid			
Pause			
Oplæsningsprogram			
Personlig assistance			
Ordbøger			
Lommeregner			
Andet			

Læreren navn: